

גיליון מס' 240-243 דברים, ואתחנן, עקב, ראה
תשע"ז שנה חמישית

גליון זה יו"ל לרפואת
הר"ר רפאל יצחק משה בן שבע
הזקוק לרחמי שמים מרובים
בתושה"

דברי שי"ה

ממרן שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

לפרשת דברים

"ראה החלוטי תת לפניך וגו'" (פ"ב פ' ל"א)

במ"ר כאן פ"א סכ"א, אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע לפי שלא נצטוו עכו"ם על השבת תאמר אם הם עושים אותה נושא להם פנים א"ל הקב"ה וכו' חייך אפילו עושים כל מצות שבתורה אני מפילן בפניכם וכו'. וצ"ע מה סלקא אדעת' דמשה שיהא להם זכות והלא אמר שם במדרש דגוי ששמר את השבת חייב מיתה מלה"ד למי שמכניס עצמו בין מלך ומטרונתא שיושבין ומסיחין כך השבת שנאמר בה ביני ובין בני ישראל. וי"ל דמכאן ראייה למש"כ הבה"ל בס"ס ד"ש בד' המג"א דגר תושב שמקבל עליו ז' מצות ב"נ יכול לקבל עליו מתחילה עוד מצות וגם מצות שבת ומחוייב לקיימם ומש"כ התוס' ביבמות (מ"ח ב' בד"ה זה גר) דגם ג"ת אסור לשמור שבת זהו רק בסתם ג"ת שלא קיבל עליו אלא ז' מצות ב"נ אבל אם בתחילת קבלתו מקבל עליו לשמור שבת או שאר מצות מהני קבלתו וחייב לשמרם, ועל ג"ת בכה"ג שבתחילה קיבל עליו גם שמירת השבת שאל משה מהקב"ה תאמר אם הם עושים אותה נושא להם פנים.

מגילת איכה

הנה במגילה זו יש אריכות גדולה על עניני הצרות שאירעו לישראל אבל על עצם חורבן הבית לא האריך כ"כ והטעם י"ל עפ"מ שאחז"ל בב"ר פמ"ב סוף סי' ג' דכל והיה הוא לשון שמחה ומתיבין ליה מהא דכתיב (ירמ' ל"ח כ"ה) והיה כאשר נלכדה ירושלים אמר להם עוד היא שמחה שבו ביום נטלו ישראל אופכי על עונותיהם דאמר רשב"נ אופכי גדולה נטלו ישראל על עונותיהם ביום שחרב ביהמ"ק שנאמר תם עונך בת ציון, נמצא שעצם חורבן הבית ה' טובה לישראל שנמחלו עונותיהם וגם ששפך חמתו על העצים ועל האבנים לכן לא האריך אלא בעניני הצרות שבאו כתוצאה מכך שהם היו רק לרעה (ועי' בתוספות בקידושין ל"א ב' ד"ה איסתייעא).

המשך המדור בעמוד ד'

עלי שי"ה

"ארבע סגולות בגמרא אחת"

גמרא שבועות דף י"ח ע"ב אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המבדיל על היין במוצאי שבתות הויין לו בנים זכרים דכתיב וכו' רבי יהושע בן לוי אמר בנים ראויין להוראה דכתיב להבדיל ולהורות ועי' רש"י.

ולאחרונה האיר רבינו כי מגמרא זו למדים ארבע דברים. הראשון - שממה שנקטה הגמרא המבדיל על יין - משמע דווקא יין ולא מיין ענבים, כי אחרת מה החידוש והרי כל יודי מבדיל על היין. השני - מדברי רבי יוחנן 'הויין לו בנים זכרים' מוכח שיש בזה משום סגולה שמי שלא זכה לזרע של קיימא זוכה בזכות זה לבנים. השלישי - גם מי שיש לו ילדים אבל רוצה בן זכר, והוא בכלל הסגולה שבגמרא. הרביעי - מי שיש לו צער בחינוך שבניו אינם נוהגים כראוי וכדו', הרי בכלל סגולת הגמרא להבדיל על היין שיזכה לבנים ראויים להוראה, וממילא הם ילכו בדרך הישר.

ומעשה שהיה, שהגיע יהודי אל רבינו ואמר לו שבנו ל"ע ירד מהדרך וההורים אינם יודעים את נפשם מרוב צער ועגמת נפש, ומבקש עיצה, אמר לו רבינו אני מיייען לך להבדיל במוצאי שבת על היין ובעז"ה תראה הצלחה איתו, וכך היה שתוך זמן קצר ראו שיפור ממש אצל הבן.

"האברך שלא נושע"

אל הדרו של רבינו נכנס אברך צעיר שנשוי כבר שנים רבות, ולא נפקד בזרע של קיימא, ומתוך תוגה ויגון הוא פונה אל רבינו ואומר לו כי לפני תקופה ארוכה הוא כבר בא לשאול מה לעשות כדי להיוושע ולזכות בילדים בריאים ושלמים, ורבינו שליט"א אמר לו שיבדיל על היין במוצאי שבתות, והנה כבר הלך עבר זמן רב ועדיין אין הישועה נראית קרובה, ונפשו בשאלתו כדת מה לעשות. הביט בו רבינו בחיך ואומר לו מיד 'הלא אתה רואה שהברכות והעצות שלי אינם עושות רושם, כנראה שאני לא הכתובת הנכונה... תחפש צדיק אחר ללכת אליו...'

האברך מיד הגיב - הליצה והליצה, באתי פה שוב כדי לדעת איפה הטעות שלי... ענה לו רבינו כי כל ההשתדלות של סגולות והתחזקות בתורה ותפילה הם דבר נכון אבל לפעמים זה לא טובת האדם, וכבר כתבתי על זה בספר שלי על מסכת פאה' סיים רבינו ובירך אותו שוב.

וכוונתו לספר שערי אמונה על מסכת פאה' עמוד י"ב: ...ראינו הרבה בני אדם שלא היסרו שום הבדלה ואין להם בנים זכרים או שאין להם בנים כלל... והתשובה לזה בב' אופנים, או שמעשיו מעכבין וכו' או כי יש עבירות שמעכבין בנים וכו' עיין שם באורך.

דבר העורך

בימים כימי בין הזמנים מן הראוי להביא מדברי רבינו שכתב בספרו "אורחות יושר", בחשיבות התפילה: "הנה גדול מעלת התפילה אמרו חז"ל (בתחומא מקץ סי' ט) שאין לך גדולה מן התפלה... וכחה של תפלה כבר אמרו חז"ל (תחומא ואתחן ד') אין הקב"ה פוסל תפלת כל בריה... וביורה יש להשתדל להתפלל בציבור והוא חיוב גמור מדינא כדאי' גמ' (פסחים מ"ו) שחייב לילך עבור זה לפניו עד ד' מילין או לאחריו עד מיל וכן נפסק בשו"ע... וכ' הפוסקים (עי' מ"ב סי' צ' סק"ז) שאפי' בשביל תורה אסור לבטל תפלה בצבור... גם עיקר המצוה להתפלל בביהכ"נ כמו שאמרו (בברכות ו' א') אין תפילתו של אדם נשמעת אלא בביהכ"נ... ולדבר דברים בטלים בביהכ"נ (אם אינו צרכי מצוה) הוא איסור גמור... וכן דין קביעות מקום בביהכ"נ שחז"ל הפליגו בזה מאד... ואפי' מי שאין מתפלל כותיקין עכ"פ חייב להשכים כפי יכולתו... ואמרו (בשבת קכ"ז) השכמת ביהמ"ד הוא מהדברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב... ואמרו (באדר"נ פכ"א) שינה של שחרית מוציאת את האדם מן העולם שיכול לעבור זמן קריאת שמע ע"ש והרי זה מעוות לא יוכל לתקון... עכ"ל.

ומסיים רבינו את ספרו "אורחות יושר", וז"ל: "בברכות ח' א' קדימו וחשיכו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי. וקדימו היינו לבא לפני התפילה וחשיכו היינו שלא לצאת עד סוף התפילה, וזה גורם לאריכות ימים ושנים".

וראינו לנוכח להביא בגליון זה קצת דיני תפילה כפי שרשם רבינו שליט"א. נתחזק כולנו בימי הזמנים בדבר חשוב זה ושמו "תפילה" ונזכה שיתקבלו כל תפילותינו לרצון לפני אדון כל.

בסרת שבת שמוס

בסרת "וקווי ד' יח'ס'פו כח"
יצחק זושאטווס (ב"ב)

מודעה רבה לאורייתא

אי"ה ביום שלישי כ"ג אב יתקיים השיעור הקבוע של מרן שליט"א לע"נ אביו זי"ע, בהיכל בית מדרשו 'לדרמן' (קומה ב'), לאחר תפילת שחרית כותיקין.

כמדי שנה אי"ה בפרשת שופטים נביא בגליון "דברי שי"ח" את שיעורו של רבינו שליט"א.

הגליון הבא יצא אי"ה

לקראת פרשת שופטים

פסקי הלכות בענין זכר לחורבן

- אולם שמחות אע"פ שהוא מקום ציבורי מ"מ כיון שהוא שייך לאדם פרטי צריך לעשות שם אמה על אמה.
- מי שבונה דירה על"ד להשכיר לגוי יתכן שפטור מלעשות אמה על אמה.
- מרן הסטייפלר זצוק"ל כשנסע לכותל נהג לעצום עיניו מהכניסה לעיר העתיקה עד שמגיע לכותל, כדי שלא יצטרך לקרוע פעמיים ואמר רבינו שגם הוא נוהג כך וטעמו כדי שלא יצטרך לקרוע פעמים.
- לא מועיל להקנות בגדו לאחרים כדי להיפטר מקריעה כיון שאין חבירו מקפיד שיקרע את אותו בגד. ואפילו שחברו יגיד שהוא מקפיד עליו שלא יקבע א"ז כלום דאנן סהדי שלא מקפיד כי ודאי רוצה שיקיימו את ההלכה.
- מחיובי הקריעה הוא שמי שיש לו בגד יקרע אבל אין דין ללבוש בגד בשביל לקרוע שאפי' אם יש בגדים שלו לפניו אינו חייב ללבושם בשביל לקרוע.
- ואף אם יפקיר בפני שלשה לא נפטר מקריעה שהרי אין דין שיהיה בגד שלו בשביל לקרוע דהרי גם בגד שאול קורעים בו וא"כ כיון שיש עליו בגד שמותר לו לקרועו צריך לקרוע.
- אחרי שעושים קריעה בבגד, אין צריך להישאר לבוש בבגד, אלא יכול תיכף להוריד הבגד. וכן נוהג רבינו שליט"א.

(תורת המועדים על שונה הלכות)

שו"ת בענין זכר לחורבן

- ש. במ"ב סי' תקס"א ס"ק ד' הוואה ירושלים בחורבנה יש שכתבו שמסתברא שיום שרואה אדם תחילה ירושלים בחורבנה שיאסר אותו היום בבשר ויין. צ"ב איך צריך לנהוג בן חו"ל שהגיע לארץ ישראל ורואה פעם ראשונה מקום המקדש וירושלים בחורבן.
- ת. יתכן.
- ש. במנהג לשייר אמה ללא צבע מול פתח הבית כאשר אין אפשרות מול פתח הבית האם אפשר בתקרת הבית.
- ת. לא, רק בצד אחר.
(אשיחה)

פסקי הלכות לתשעה באב

- יין של הבדלה במוצ"ש חזון, נוהגין לתת לתינוק לשתות, ואם יש רק תינוק שהגיע לגיל שיודע להתאבל על ירושלים אעפ"כ עדיף שיתנו לו, ולא ישתה בעצמו.
- כששותים הכוס יין במוצ"ש חזון, אין צריך להקפיד לשתות רביעית בצמצום אלא יכול לשתות כל מה שבכוס.
- רבינו נוהג בת"ב לומר בקריאת שמע שעל המיטה רק פרשת שמע, בידך והמפיל.
- מה שעומדים באלי ציון אמר רבינו שהוא משום כבוד הקינה ואינו חיוב גמור.
- מי שלא נוהג כל השנה לומר פרשת איזהו מקומן לא יאמרו קודם מנחה.
- יש לזהר שמיד שהגיע זמן מנחה שהוא זמן הנחת תפילין, לא יעשה שום מלאכה שאסור לעשות לפני מנחה וכן לא ילך לישון, אא"כ ימנה שומר.
- הפסוקים שאומרים בשעת הנחת תפילין אפשר לומר.
- רבינו אמר שא"צ להחמיר בעשיית מלאכה מחשש שיסיח דעתו מהאבלות.
- דברים שאסרו בט' הימים אסור עד חצות (למחרת ת"ב).

(תורת המועדים על שונה הלכות)

שו"ת בעניני תשעה באב

- ש. האם מותר לומר תהילים בתשעה באב.
- ת. החזון איש התיר לנשים.
- ש. מי שהוא אבל רח"ל וכן בתשעה באב, האם יאמר היה"ר קודם שנכנסים לבית המדרש.
- ת. יאמר.
- ש. במוצ"ש חזון, האם יש ענין שכמה שפחות אנשים יעשו הבדלה, וכגון שבעה"ב אחד יוציא כמה משפחות בהבדלה, כדי שלא יהיה בעיה בשתיית הכוס יין מהבדלה.
- ת. לא שמענו קפידא.
- ש. בסעודה מפסקת שבערב תשעה באב האם יש לומר על נהרות בבל או שיר המעלות מאחר והוא זמן שאין אומרים בו תחנון [וכמ"ש השו"ע בסי' תקנ"ב סעי' י"ב].
- ת. על נהרות. [וביאר רבינו דאף שזה זמן שאין אומרים בו תחנון מ"מ מזמור זה שייך טפי לת"ב שהרי זהו כל ענין אמירתו להזכיר את חורבן ביהמ"ק, ואף שלענין ת"ב נתבאר שלא יאמר כלום כיון שאסור ללמוד בת"ב, ובערב ת"ב הרי ג"כ אין ללמוד בדברים האסורים בת"ב וכמ"ש הרמ"א בסי' תקנ"ג סעי' ב' מ"מ זה אינו אלא מנהג בעלמא דמעיקר הדין אין איסור רק בת"ב עצמו ולצורך מתירים, וסיפר רבינו שבלומדו בפ"ת אצל הג"ר אלי' דושניצר זצוק"ל שמע ממנו שהחפץ חיים ה' תולה בישיבתו פתק בכל שנה בערב ת"ב שמי שקשה לו ללמוד דברים המותרים יכול להקל ללמוד בערב ת"ב דברים האסורים (ללמוד בת"ב) עד הלילה].

(דעת נוטה ח"א)

- ש. בתרגום לאיכה איתא אמר ירמיהו נביא וכהנא רבה וכו' וצ"ע היכן מצאנו שהיה כ"ג ואדרבה במלכים ד' כ"ה י"ח איתא ששריה היה אז כה"ג (כן העיר בס' דמעת המלך על איכה).
- ת. ראוי לכה"ג (ושמא מילא מקומו פעם).

(שו"ת לבנימין אמר)

"אין בין הזמנים בעולם"

שאלתי פעם את מרן שליט"א על צורתו של "בין הזמנים" בזמן שהמשיח יבוא. מרן שליט"א השיב בנחרצות: **"אין בין הזמנים בעולם"**.

ומילתא דפשיטא היא, שהמחוייב ללמוד שבע דפי בבלי, שבע דפי ירושלמי, ועוד עשרות "חובות" של לימוד בכל חלקי התורה, אינו שייך כלל למושג "בין הזמנים" - מורי ורבי מרן שליט"א נפש בכל שנה, במשך שנים, במשך שבוע בצפת. וכך אמר מרן שליט"א לבעל הדירה בו נפש, כפי שסיפר לי בעצמו בעל הדירה: **"את מה שאני מספיק בשלשה חדשים בבני ברק, אני מספיק בצפת, בגלל השקט והאוויר הצלול, במשך שבוע"** -

&&&

"בין הזמנים" וקווי ה' מחליפים כח. עוסקים בתורה, נחים קמעה וגם מטיילים עם הילדים, מחליפים אויר ואוירה. אנו, כבני תורה, רוצים להעמיק בכל דבר ולדעת האם ישנו ענין תורתי-הלכתי כל שהוא לטייל ברחבי ארץ הקודש, להכירה ולתהות אחר נופיה ואתריה.

העולם נוהג "לצטט" בענין ש"כל המהלך ארבע אמות חדשות בארץ ישראל, הרי הוא בן עולם הבא", ולכן ישנם "המהדרים" בהליכה של עוד ועוד ארבע אמות חדשות ולא מוכרות בארצנו. אך לא, שמעתי ממור"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שאין מאמר חז"ל כזה.

בגמרא בכתובות (קיא, א) נאמר ש"כל המהלך ד' אמות בארץ ישראל, מובטח לו שהוא בן עולם הבא", ולפיכך המצוה והענין הוא ללכת כל ארבע אמות בארצנו, גם מבית הכנסת הביתה, אל בית המדרש, הכולל או המרכז המסחרי, וזה למרות שצעדנו באותם המקומות אין ספור פעמים. מלבד זאת, משמעות דברי הרמב"ם (מלכים ה, יא), כפי שביאר הפאת השולחן (פ"א ס"ב בב"י סק"ב, וכ"ה במהרי"ט י"ד כח, ועי' שלהי דקייטא ס"כ), הוא שלא רק הדר בארץ ישראל נחשב לבן מעלה, אלא גם מי שלא גר בא"י ורק הולך בה ארבע אמות, כבר זוכה הוא להיות מבני העולם הבא, אך אין ראייה שהמתגורר בארץ ישראל צריך ללכת בה עוד ועוד ארבע אמות.

ואמנם מסופר על הגר"ח זוננפלד זצ"ל שהלך בכל יום עוד ארבע אמות שלא הלך בהם מעולם, פעם לצד מזרח, עד שהרחיק וחזר והלך לצד מערב. גם הגרב"צ ידלר זצ"ל מספר בספרו 'בטוב ירושלים' כן: "אוהב ישראל וארץ ישראל בכל מאודו היה הגר"ח זוננפלד, והוא לקח חלק פעיל בנסיעת הרבנים שסידרתי בשנת תרע"ד להתעוררות תשובה במושבים ובקיבוצים. זכורני שבעת נסיעת הרבנים היה יורד מזמן לזמן מהעגלה והולך רגלי, בעוד ששאר הרבנים המשיכו לנסוע, ונימוקו עימו, שהליכה ברגליו על אדמת הקודש חביבה עליו". הרי לנו שהגר"ח זצ"ל החשיב את ההליכה בארץ כחייב מצוה.

ראש גולת בבלי ה'בן איש חי' (בשו"ת תורה לשמה סתי"ח) נשאל האם ישנו ענין ללכת למרחקים כדי לאכול מפירות ארץ ישראל. הוא משיב שמדברי הגמרא בעירובין "מפורש שהיו הולכים רבי יוחנן וסיעת מרחמוהי, מאה רבנן, ממקום למקום, כדי לאכול פירות מתוקים וטובים, וכל הליכתם בשביל זה. ובודאי הם היו מכוונים בזה בשביל חיוב ארץ ישראל לאכול מפירות המתוקים וחשובים שלה וכוונתם לשם שמים. והנה ודאי כולם היו חסידים וקדושים. נמצא שהוא משנת חסידים ואין בזה פקפוק. ולכן מאחר שגם אתה השואל כוונתך לשם שמים, בשביל חיוב ארץ ישראל ולהודות לה' על הארץ ופירותיה הטובים, לך אכול בשמחה, והכל הולך אחר כונת הלב". (וראו במג"א רמח, טו ומשנ"ב שם סקכ"ח, שישנה מצוה ללכת ולטייל בארץ ישראל, למרות שישוב לאחר הליכתו לחו"ל). ויש להוסיף שהרי כתב הריטב"א (גיטין ב, א) שמלבד קדושת א"י וישוב א"י, ישנו דין חביבות א"י, וכפי שמצינו (כתובות קיא) שהתנאים והאמוראים נישקו את אדמת ואבני ארץ ישראל, ואם כן היוצאים ביומי דפגרי למוש ולאגור כוחות ומתמוגגים לשם שמים על חביבות ארץ הקודש, ארץ חמדה טובה ורחבה, יש בכך מעלה.

ואולם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב להשואלים שלא שמענו מצוה ומנהג טוב לטייל בארץ ישראל. ושאלתי את מרן שליט"א האם כשהיהודי בכל מקרה מטייל כעת, לצורך בריאות גופו ונפשו, האם ישנה מעלה שיכיון במהלך טיולו בארץ ישראל לשם חביבות ארץ ישראל והודאה להקב"ה בראיית פלאי ארץ חמדה ורחבה.

השיב לי מרן שליט"א במכתב שאין ענין וצורך לכיון כן, כי צריך לכיון לשם מצות ישוב ארץ ישראל בכניסתו לארץ או בתחילת עומדו על דעתו ויודע שנמצא בארץ הקודש, ואין ענין לכיון לשם מצוה זו בכל הליכה או סיור באתריה, עריה והריה.

מעשה ביהודי טוב שהיה זקוק למנוחה ונסע לטייל ולפוש. במהלך נסיעתו להר או לחוף הים למד תורה מתוך ספר, ומידי פעם הפסיק מלימודו והביט בנוף שמחוץ לחלון האוטובוס. ושאלתי את מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א האם מותר לו להפסיק ממשנתו ולומר 'מה נאה אילן זה', והספק בדבר הוא שהרי יתכן שאין זה בגדר 'המפסיק ממשנתו', שהרי אדרבה, מפסיק כעת מטיולו ולא מפסיק ממשנתו, שהרי עיקר נסיעתו הוא לטיול ורק לומד הוא בדרכו לניצול זמנו.

השיב לי מרן שליט"א במכתב: **חלילה להפסיק ממשנתו.**

&&&

במשך הזמן קשה לבן ישיבה לקבוע עיתים לתורה, כי הרי כל עיתותיו הם בתורה. חוץ מתפילה, אכילה ושינה, לומד הוא כל היום. אך ב'בין הזמנים' רוצה הוא לקבוע לו עת מיוחד ללימוד. והסתפק הוא האם הקביעות היא לקבוע מספר שעות ללימוד או אולי לקבוע ללימוד מספר דפי גמרא, וכדומה. אם יקבע זמן להספק לימודים מסוים, לפעמים יארך לימודו זמן רב ולפעמים זמן קצר יותר, תלוי כמובן בקושי הדף ובהירותו ללומד. מה משני סוגי האפשרויות נחשב לקביעות עיתים לתורה?

השיב על כך מור"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א: **ששתי האפשרויות טובות ושניהן בכלל קביעות עיתים לתורה.**

&&&

חז"ל אומרים: "ואל תשבו על מטת ארמית". הגמרא (ברכות ח, ב) מספרת שרב פפא הגיע לבית אשה ארמית. הוציאה לו האשה מיטה ואמרה לו "שב". אמר לה: "איני יושב עד שתגביהי את המטה", הגביהה את המטה ומצאו שם תינוק מת, שהאשה הנכרית הניחה תחת המיטה, כדי להעליל עליו עלילה שכאילו הוא הרגו. מכאן אמרו חכמים אסור לישב על מטת ארמית.

איסור זה, לשבת על מיטת נכרית, לא מוזכר ברמב"ם, בטור ובשולחן ערוך, אך הוא נפסק בכמה מספרי ההלכה של הראשונים, כמו הראב"ה והכלבו. לפיכך יש לכאורה לשאול כיצד שומרי התורה בחו"ל שוכרים חדרי אירוח ונופש מהנכרים ואינם חוששים מהאיסור לישב על מיטה ארמית.

שאלתי את מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א והוא השיב שכל האיסור הוא דוקא לשבת על מיטת גויה השייכת כעת לגויה. אך כששוכרים חדר מהנכרים, השכירות מחשיבה את החדר ותכולתו כשייכים לנו, כרכוש יהודי, ובכך אין איסור.

&&&

שמעתי ממו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שאין לנסוע לקברי צדיקים הנמצאים במקומות מסוכנים, כמו לקבר יוסף ע"ה בשכם וקבר יהושע בן נון ע"ה. ואמר לי מרן שליט"א שהנוסע בערים ערביות בא"י שהכניסה אליהם מסוכנת מבחינה בטחונית, שאין צריך לברך ברכת הגומל, אלא א"כ יצא מסכנה ודאית, אך צריך להתפלל שם 'תפילת הדרך'. והנה לדעת מרן הגר"ח זצוק"ל אפשר להוסיף בתוך נוסח תפילת הדרך גם שהקב"ה יצילנו מסכנת הערבים הפורעים וכדו' שאר בקשות שבדרך. ואולם לדעת מרן הגר"ח שליט"א, כפי ששמעתי מפיו, אין להוסיף על נוסחת חז"ל, ואפשר לכוין על כל עניני הדרך במילים 'וכל מיני פורענויות', הכוללות את כל סכנות הדרכים.

(ייש"כ לדידינו החשוב הר"ר שמואל ברוך גנוט שליט"א על מסירת הדברים לזכוי הרבים)

המשך פשט על הפרשה

לפרשת ואתחנן

"ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אלקינו אליך ושמענו ועשינו" (ה, כד)

במתן תורה הקדימו נעשה לנשמע והקב"ה שבחן ע"ז כמ"ש בשבת פ"ח א' ולמה כאן הפכו הסדר ואמרו ושמענו ועשינו. אמנם הטעם פשוט דשם שהקב"ה שאלם אם רוצים לקבל התורה הקדימו נעשה שמוכנים לעשות כל אשר יצוה בלי פקפוק, אבל כאן ששלחו את משה שימסור להם מה שצוה הקב"ה מוכרחים קודם לשמוע מה שצוה ואז יקיימוה ופשוט.

"בכל לבבך" (ו, ה)

בברכות ר"פ הרואה נ"ד א' תנן בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע. אפשר דהכונה בזה דלפעמים יש להשתמש ביצר הרע לטוב כמו לאכול דבר מצוה וכיו"ב וכן להיפך יש פעמים שאסור להשתמש ביצר הטוב כגון ללמוד תורה במבואות המטונפות או ללמוד בשבת לאור הנר או לאור החשמל המיוצר על ידי יהודים חס ושלום וכיו"ב.

לפרשת עקב

"וכסף וזהב ירבה לך" (ה, יג)

כאן הקדים כסף לזהב וכן בפ' המלך לא ירבה לו כסף וזהב, וכן גבי אברהם ואברם כבד מאד בכסף וזהב, ובשאר מקומות הקדים זהב לכסף כגון בפ' המשכן וזהב וכסף ונחשת וכן בפ' הגעלת כלי מדין אך את הזהב ואת הכסף. ונראה דרך היכא דמירי בעשירות הקדים כסף לזהב שדרך המתעשר שבתחלה מרבה לו כסף ואח"כ זהב אבל בשאר מקומות הקדים הזהב שהוא חשוב יותר, וכן מוכח כל הפסוק כאן דהולך מהקל אל הכבד כדרך המתעשר דכתיב כי תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת ובקרך וצאנך ירבין וכסף וזהב ירבה לך וגו' בתחלה במאכל אח"כ בבתים אח"כ בבקר וצאן אח"כ בכסף וזהב ופשוט. ועמ"ש"כ עוד בזה בחגי (בד"ה לי הכסף).

יח, כ.

הנה פרשה ראשונה של ק"ש נאמרה ליחיד ופ' שני' לרבים, כמ"ש בירושלמי ברכות רפ"ב, לכן בפ' ראשונה כ' וקשרתם לאות על ירך והיו לטטפת בין עינך וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך ובפ' שני' כתב ל' רבים וקשרתם לאות על ידכם ולטטפת בין עיניכם, אבל במזוזה כתיב גם בפ' שני' ל' יחיד דכתיב על מזוזות ביתך ובשעריך וצריך טעם, וי"ל דבמ"ב סי' ל"ז (בבה"ל ד"ה מצוותן) הביא בשם הפמ"ג דמדאורייתא יוצאין בזוג א' של תפילין ויניחוהו כל רגע איש אחר ויכולו אלף אנשים להניח ביום א' אבל מזוזה שצריכה להיות תמיד על הפתח מוכרח כ"א לקנות מזוזה בפ"ע לכך נכתב בלשון יחיד.

לפרשת ראה

"וזכרת כי עבד היית במצרים וגו'" (טז, יב)

יל"ע למה כתיב פסוק זה גבי שבועות. וי"ל דהנה פסח עיקרו זכר ליציאת מצרים וגם בסוכות כתיב בפ' אמור כי בסוכות הושבתי וגו' בהוציא אותם מארץ מצרים אבל בשבועות לא נזכר שהוא זכר ליציאת מצרים שהרי הוא למנין העומר ולכן כתיב כאן וזכרת וגו' שגם הוא זכר ליצי"מ כמו שאנו אומרים בתפלה בכל המועדים זכר ליצי"מ, ועיין רמב"ן.

"והיית אך שמחה" (טז, טז)

לרבות לילי יו"ט האחרון (סוכה מ"ח א'). וכתבו בשם הגר"א, משום דביו"ט יש ג' מצות סוכה לולב ושמחה וכאן כתיב אך שמח היינו ביו"ט אחרון שאין בו סוכה ולולב אך שמחה. ואכתי צ"ב, למה מרבה לילי ולא ימי דבפ' אמור (כ"ג מ') כתיב ושמחת לפני ה' אלקיכם שבעת ימים, וכן כאן כתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים וגו' ושמחת בחגך, וצריך לרבות השמיני. וי"ל דביום יש מצות הקרבנות של יו"ט ול"ש אך שמח רק בלילה.

קצת דיני תפלה שרבים מזלזלים בהן אם מפאת אי ידיעה אם מפאת קלות ראש

שמהפך ע"ז כל צינורות התפלה (ע"י מ"ב ס' נ"ב סק"א).

ז. המאחר בתפלה ואין מספיק להגיע לשמ"ע עם הצבור ממש מבטל בידים תפילת ותיקין ותפלה בצבור שעיקר מצותה ההתחלה כמש"כ כל הפוסקים (ואם לא יגמור עד קדושה כשיתחיל אח"כ אסור לו להתחיל).

ח. בבוקר יש לומר מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שהוצאתני מאפלה לאורה.

ט. כשאומר עוטר ישראל בתפארה ימשמש בתפילין.

י. בפרשת התמיד יש לעמוד.

יא. בשעת ברכות וקדיש אסור לעשות אפי' שום מלאכה קלה.

יב. בשעת קדיש אסור אפי' להרהר בד"ת, ומעשה בחסיד א' שראהו חברו לאחר מותו שפניו מוריקות א"ל שזה עונש מפני שהי' מדבר בשעת קדיש (מ"ב ס' נ"ו סק"א).

יג. המדבר בקביעות בשעה שהצבור אומרים שבחו של מקום אפי' כבר אמר זה קודם או שיאמרנה אח"כ הרי זה מבזה עבודתו של מקום, ומצוה לומר כל דבר ביחד עם הצבור כמבואר בשו"ע ובכמה מקומות, וברוב עם הדרת מלך וחז"ל החמירו מאד על הפורש מן הצבור.

יד. מצוה לעמוד בשעת קדיש (ס' נ"ו ס"א) וגם בכל דבר שהקהל נוהגין לעמוד אפי' אם הוא חומר אצלמא מי שיושב הרי הוא פורש מן הצבור ומבזה כבוד שמים וגם עובר על מה שאמרו (דא"ז פ"ה) אל תהי יושב בין העומדים.

טו. לא יאמרו פסוקי דזמרה במרוצה כי אם בנחת (שו"ע ס' נ"א ס"ח) שזה כאלו מבזה שבחו של מקום (ב"י).

טז. בברוך שאמר יש לעמוד ויאהז הציצית בידו.

יז. בויברך דוד יש לעמוד עד שיאמר אתה הוא ה' האלקים.

יח. בפסוק פותח את ידך צריך לכוין פרוש המלים ואם לא כיון צריך לחזור משם והלאה.

יט. בישתבח יש לעמוד.

כ. אחר ברכו דינו כמו באמצע הפרק כי עיקר תקנת ברכו הוא שיאמר מיד ברכת יוצר אור ומי שמאחר ואין עומד עדיין בברכת יוצר אור כשהש"ץ אומר ברכו מבטל בידים עיקר תקנת ברכו (מ"ב ס' נ"ד סק"ג) וכ"ש שאסור לבא לאחר ברכו שהוא חיוב גמור לשמוע שהרי תיקנו פריסת שמע [שחוזרין לומר ברכו לאחר התפילה] בשביל אלו שלא שמעו ברכו.

כא. בברכות ק"ש ובק"ש יש לישוב עד תהלות ומשם יש לעמוד.

כב. בקריאת שמע יאחוז הציצית בשמאלו בין זרת לקמיצה כנגד לבו וכשמגיע לפרשת ציצית יטלם

א. אפי' מי שחלש בטבעו חייב לבא לביהכ"נ בתחילת התפלה ולהתפלל עם הצבור כסדר (מ"ב ס' א' סק"ט וס' נ"ב סק"א).

ב. המתאחר לבא נקרא פושע ועצל (ברכות מ"ג ב') ובודאי בשם זה יקראוהו לעת"ל אם רגיל בכך כמ"ש (בתנחומא ריש ויקהל) שלעת"ל יקרוהו לאדם ע"ש מעשיו ואין לשער גודל הבושה בזה כמ"ש שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד וכנ"ל.

ג. מי שיכול לבוא לתפלה בזמנה ובשאת נפש מאחר מהתפלה כדי שלא יצטרך להמתין איזה רגעים, וכן מי שיוצא באמצע התפלה או לפני גמרה משום שאין לו סבלנות להמתין כמה דקות אין לך מבזה עבודתו של הקב"ה יותר מזה וכאילו אינו מאמין ששכינה נמצאת בביהכ"נ בשעת התפלה ואיך תתקבל תפלתו. וראוי הוא כבוד שמים להמתין איזה דקות קודם התפלה וכתוב לו הקשבת למצוותי (פירש"י בברכות ו' א' לשון המתנה הוא שתמתין בשביל מצותי אשר צויתיו) וע"ז מסיים הפסוק ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים ויהי כחול זרעך, ויש בזה גם חילול ה' ר"ל שאומרים כך מתנהגים בני תורה, ואין בזה שום תירוץ אפי' רואין אנשים מזלזלים בזה [או שמדברים במקום שאסור לדבר] ואפי' אנשים חשובים דממ"נ אם יש להם טעם בזה (ומסתמא צריך לדונם לכף זכות שיש להם טעם) אין הטעם שייך אצל אחרים ואם אין להם טעם בודאי גם הם יענשו על זה ולא עוד אלא שאתה גורם להם שיענשו גם עבודך שהכשילו אחרים, והעיקר שבכל דבר צריך לראות מה כתוב בתורה ובשו"ע וזהו רצון ה' והמזלזל בזה הוא בכלל אפיקורוס ח"ו ולעוה"ב לא יקבלו כלל תירוץ זה שראו אחרים מזלזלים בזה.

ד. המאחר ברצון להתפלה וכן היוצא באמצע לעתיד לבא יגרשוהו מביהמ"ק באמצע התפלה ובסופה כמ"ש בס"ח ס' תשע"ט. ובירו' ברכות רפ"ה כל שאין נכנס לביהכ"נ בעוה"ז אין נכנס בעוה"ב וכנ"ל.

ה. גדולה תפלה יותר מן הקרבנות ויותר ממעשים טובים (ברכות ל"ב ב') ו"א אף יותר מתלמוד תורה (מגילה כ"ז א') ואין לך דבר גדול מן התפלה (תנחומא מקץ ס' ט') וכתב חז"ל באגרת, התפלה אם אמנם היא מצוה מעשית אצלנו כו' הנה אמנם מצוה עיונית וכל שלא יצא חובתו מצד הלב לא עשה גם במעשה מאומה שאין תפלה אלא עבודה בלבו של אדם כמו שאמרו (תענית ב' א') ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה כו', היסכנו תפלותיו, אוצר של מלים צפצוף הפה הזה מצות תפלה, לכבד בפה והלב רחוק הלא יספות חטא על פשע כו' עכ"ל, וכ"ש הבא בתחילה בכונה באופן שלא יוכל להתפלל רק במהירות עצומה שא"א לכוין כלל.

ו. אין שום היתר לדלג פסוקי דזמרה רק משום תפלה בצבור ובאקראי, וגם ע"ז רבים מפקפקים וכתבו

בשתי ידיו נגד עיניו וכשמגיע לוראיתם אותו יתנם כנגד עיניו.

כג. יאחוז הציצית עד ונחמדים לעד.

כד. בשמונה עשרה יתן ידיו על לבו, הימנית על השמאלית והאגודלים יכוף לפנים.

כה. במודים צריך לשוח עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה [ומי שאינו עושה כן נעשה שדרו נחש לאחר שבע שנים למותו כמ"ש בגמ' (ספ"ק דב"ק)].

כו. בין שמו"ע עד אחר תחנון אסור להפסיק בדיבור.

כז. ג' פסיעות כל א' כאורך הרגל לא פחות ולא יותר, וצריך לפסוע ג' פסיעות בכריעה אחת, כשאומר עושה שלום במרומי משתחוה לשמאל, הוא יעשה שלו' עלינו משתחוה לימין, ועל כל ישראל משתחוה לפניו.

כח. אסור לדבר בשעת חזרת הש"ץ ואפי' לומר תחנונים או ללמוד (סי' קכ"ד סק"ז) והלומד או קורא הפרשה בשעת חזרת הש"ץ וקדיש לא די שלא יקבל שכר רק יקבל עונש ע"כ וע"ז נאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא (עי' ברכות כ"ד ב') ותורה כזו לא תצליח כמש"כ במד"ר פ' מטות, ואפשר דאפי' דיעבד לא יצא ידי שנים מקרא דהוי מצוה הבאה בעבירה, וגם אסור להפסיק בין ש"ע לתחנון כמבואר בשו"ע.

כט. הגומר שמו"ע אסור לו להחזיר פניו לצבור עד שיגמור הש"ץ (סי' קכ"ג ס"ב).

ל. בוהא רחום יש לעמוד.

לא. בתחנון יש לישיב עד ואנחנו לא נדע וכשמגיע למה נעשה יעמוד.

לב. באשרי ובא לציון יש לישיב (חוץ מקדושה דסידרא שמנהגינו ע"פ החז"א לעמוד).

לג. בעלינו יש לעמוד.

לד. אלו צריכין עמידה, ברוך שאמר, ויברך דוד עד שיאמר אתה הוא ה' האלקים, ישתבח, שמו"ע בתהלות וכו', קדושה, ברכת כהנים (בין הכהנים בין השומעים), עלינו, כשמוציאין ומכניסים הס"ת עד שתהי' במקומה, והוא רחום, תחנון ממה נעשה, הלל, אא"א, ברכת מגן אבות, ויכולו, כשמברכין החודש, וידוי, קידוש לבנה, פסוק ויהי נועם במוצ"ש, (כ"ז מבואר במ"ב) וי"א שסמיכה דינה כשיביה בכל הדברים, כ' הרמ"א בשעת קדיש יש לעמוד וכ"ש בברכו וקדושה, כשאה"ק פתוח נוהגין לעמוד (צ"ב).

לה. כתבו הפוסקים (ביאור הלכה סי' קל"ח סק"ד) דמי שאין נכנס לביהכ"נ לשמוע ברכת כהנים אינו בכלל ברכה

(ולא דמי לעם שבשדות דאניסי) כיון שאין הברכה חשובה בעיניו לבא ולשמוע וכ"ש הבורח מביהכ"נ לפני ברכת כהנים וע"ז נאמר ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו.

לו. כל הפסוקים שאומרים בשעת הוצאת ס"ת והכנסתה והגבהתה יש לו יסוד בש"ס ופוסקים (ועי' מס' סופרים פ"ד) וח"ו לזלזל בזה.

לז. אין לחלוץ התפילין עד אחר הקדיש של עלינו (סי' כ"ה ס"ג ובמ"ב שם) ויותר טוב שלא להוציא עד שיוציאין מביהכ"נ, ואסור לחלוץ התפילין בשעת הקדיש שאסור לעשות אפי' מלאכה קלה בשעת הקדיש (שם מ"ב סק"ו) ובסידור הגר"א כ' שאסור לחלוץ התפילין בביהכ"נ בפני הארון קודש דלא גרע מחולץ לפני רבו דאסור ולכן יצא מביהכ"נ עם התפילין.

לח. הא דהתירו לצאת אחר קדושה דסידרא וקדיש של עלינו הוא דוקא בהולך באקראי ולא יזה צורך נחוץ אבל ההולך בקביעות לפני גמר התפילה כמעט נאמר עליו ועוזבי ה' יכלו (כמש"כ הרשב"ץ מובא בביאור הלכה סי' קמ"ו ד"ה אבל).

לט. פטום הקטורת אין לומר בע"פ רק מתוך הסידור.

מ. יש להתעטף בטלית על ראשו כל זמן התפלה [והוא סגולה ליראת שמים].

מא. אסור לישיב בצד המתפלל ד' אמות מכל סביבם אפי' מאחוריהם (שו"ע סי' ק"ב ס"א) ובהלכות גדולות מובא ברייתא היושב בצד המתפלל סימן רע לו (והוא איסור גמור ויליף בגמ' מקראי).

מב. אסור לעבור בצד המתפלל בצדדין שלפניו ולא לפסוע ג' פסיעות אם יכנס לצדדין שלפניו וזה דינא דגמרא ומבואר בכל הפוסקים (שו"ע סי' ק"ב).

מג. גם מנחה ומעריב חייבין בתפילה בציבור ובברכות ו' ב' מבואר דמנחה ומעריב חשובין יותר משחרית.

מד. במנחה צריך לומר מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שכשם שזכיתני לראות כשהחמה במזרח כך זכיתני לראותה במערב.

מה. בערבית יש לומר יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שכשם שהייתי באפלה והוצאתני לאורה כך תוציאנו מאפלה לאורה.

מו. בברכות ח' א' קדימו וחשיכו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי. וקדימו היינו לבא לפני התפלה וחשיכו היינו שלא לצאת עד סוף התפלה, וזה גורם לאריכות ימים ושנים.

(מתוך ספרו החשוב של מרן שליט"א 'אורחות יושר')

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק